Ольга Сухомлинська

МАЙЖЕ ЮВІЛЕЙНЕ: ДО 10-РІЧЧЯ ВИХОДУ ПЕРШОГО НОМЕРА

«Історико-педагогічний альманах» перейшов свій десятилітній рубіж. Звичайно, це не така і значна дата, але в часи, коли стрімко з'являються і також стрімко зникають різні видання, ця дата заслуговує на увагу з різних міркувань.

Перш за все тому, що «Історико-педагогічний альманах» – це перше і єдине в Україні видання, повністю присвячене історико-педагогічній тематиці. Такого не було і за Радянського Союзу, і впродовж усіх років незалежності нашої держави. Найбільше, на що могли розраховувати дослідники історико-педагогічних проблем, – це розміщення декількох, максимум трьох, статей у кожному числі педагогічного періодичного видання. Хоча у світі, в різних країнах уже досить давно існують часописи, присвячені історико-педагогічній тематиці. Вони розвивають і збагачують сучасну педагогічну науку обов'язковим для науки історико-педагогічним компонентом. До них належать, наприклад, журнал «L'histoire de l'education», який видається з 1978 року у Франції, «History of Education Quarterly», що виходить з 1961 року у США, «History of Education» (з 1972 року, Англія), «Studi d'istoria dell'educazione» (Італія). До речі, в Росії «Историко-педагогический журнал» видається лише з 2012 року. На такому тлі ми горді з того, що у нас є історико-педагогічний журнал, тобто що ми ввійшли до тих країн, які вважають важливим і необхідним видавати такі часописи.

Своєю появою історико-педагогічний журнал завдячує тому, що у нас, в Україні з'явилося коло науковців, які впродовж багатьох років фахово і цілеспрямовано вивчають, аналізують розвиток освіти і виховання перш за все в Україні, бо з набуттям державної незалежності вони отримали значний ідеологічний і політичний поштовх для розгортання своїх досліджень.

Історико-педагогічний альманах завдячує також Уманському державному педагогічному університету імені Павла Тичини, який виявив ініціативу і взяв на себе фінансові й організаційні зобов'язання щодо створення такого видання. Цьому сприяв той факт, що в цьому університеті впродовж багатьох років викладачі і студенти цікавилися історико-педагогічними темами, створили Науково-дослідну лабораторію педагогічного краєзнавства, яка разом із Національною академією педагогічних наук розгорнули широкий історико-педагогічних рух, до якого органічно ввійшов і «Історико-педагогічний альманах».

Взявшись за публікацію історико-педагогічного видання, важливо було сформувати його зміст, тобто наповнити матеріалами, які могли б зацікавити широкі кола педагогів. Тому з самого початку «Історико-педагогічний альманах» позиціонував себе як видання, що максимально охоплює історико-педагогічне знання у багатьох вимірах і проявах – не лише через освіту, а й через усю сукупність соціокультурних процесів, що відбувалися у широкому діахронному вимірі.

Отже, просторово-часова і предметна багатоманітність, нові підходи до розгляду історико-педагогічних фактів, до розвитку ідей, відмова від радянської інтерпретації, розкутість думок і разом з тим науковість і виваженість стали основними підходами до формування змісту нашого часопису.

Відповідно до такої узагальненої концепції журналу будувалася і структура, зміст кожного номера, який включав такі рубрики: історія педагогічної думки, історія освіти, педагогічні персоналії, педагогічне краєзнавство. Ці рубрики наповнювалися різними темами, в певних номерах переважали матеріали тієї чи іншої тематики, але в цілому в кожному номері були представлені матеріали кожної рубрики.

Великою цінністю Альманаху є розділи, яких немає в інших журналах – це рубрики «Маловідомі першоджерела» і «Бібліографія», які свідчать про фаховість видання і відображають власне той інструментарій, за допомогою якого дослідник, науковець, в залежності від своєї компетентності, умілості, світогляду, описує, створює свою історію педагогічного факту, явища, розвиток певної ідеї тощо.

Отже, 20 випусків «Історико-педагогічного альманаху» за 10 років відображають певним чином процес розвитку історико-педагогічної науки в Україні, її напрями, сутність, глибину проникнення в причини, мотиви, перебіг і наслідки тих чи інших явищ духового чи матеріального порядку в педагогічному вимірі. Аналіз публікацій, навіть побіжний, засвідчує, що коло наукових інтересів дописувачів дуже широке: розвиток середньої і вищої освіти,

підготовка й перепідготовка учителів, ремісничa і гімназійна освіта, учительські курси різного рівня, розвиток змісту загальної середньої й університетської освіти, а також змісту окремих предметів, історія окремих навчальних закладів, розвиток природоохоронної діяльності, релігійної освіти, освіти національних меншин, дослідження світу дитинства тощо.

Особлива увага була виявлена до діяльності просвітницьких громадських товариств, що діяли в Україні, їх окремим представникам, а також педагогічному краєзнавству, оскільки ці питання цілеспрямовано розробляли науковці Уманського державного педагогічного університету і були, відповідно, активними дописувачами Альманаху.

Аналіз також показує, що статті, поміщені у Альманасі, мають україноцентричну спрямованість, навіть якщо це стосується радянського періоду, тобто «спільної» історії. З одного боку, це добре, бо все більше дізнаємося про минуле української освіти, українських діячів, педагогів і мислителів, а з іншого боку така концентрація на «своєму» призводить до повторів, вичерпаності тематики, певної компіляції.

Дещо краще представлені педагогічні персоналії. Їх репрезентація не обмежена українськими постатями, але й українські представлені персоналіями «другого» ряду (наприклад, Микола Миронов, Олександр Павлович, Ярослав Кузьмів). Досить добре подані і зарубіжні діячі – Рудольф Штайнер, Георг Кершенштайнер, Філіп Аріес, Януш Корчак. Сподіваємося, що ця тенденція буде продовжена.

Ініціатори, що започаткували Альманах, бачили своїми авторами, звичайно, науковців, але також і більш широке коло своїх прихильників – викладачів вищої школи, аспірантів, докторантів, а також істориків, культурологів, тобто усіх тих, хто цікавиться і досліджує історію освіти в найширшому сенсі цього явища. Якщо останніх ще замало, то серед дописувачів-педагогів є представники усіх регіонів України – Західної, Центральної, Східної, Південної. Це доктори наук, кандидати, а також початківці, які роблять перші кроки на науковій ниві.

Особливо підкреслимо, що «Історико-педагогічний альманах» повністю вкладається в поняття фахового, професійного видання, де впродовж усіх десяти років друкуються помітні представники сучасної української історико-педагогічної науки, і серед них Л. Д. Березівська, Н. П. Дічек, Т. К. Завгородня, Н. С. Побірченко, О. В. Сухомлинські, В. Л. Федяєва та їхні учні. За ці роки було створено власний історико-педагогічний дискурс, який є помітною складовою історико-педагогічного виміру сучасної української педагогічної науки.

Десять років – незначний ювілей, але за цей час Альманах уже вийшов з дитячого віку, ввійшов до підліткового, який багатий на сюрпризи і несподіванки. Ті, хто опікується виданням, свідомі з того, що зроблено недостатньо, ми бачимо наші недопрацювання, наші недоліки і будемо їх долати. Ми націлені на подальшу роботу.

Бачимо своє завдання в розширенні меж історико-педагогічного знання через збільшення і розширення дослідницького простору, опертя на широке соціокультурне підґрунтя, дослідження питань історії зарубіжної освіти і педагогіки, розширення й урізноманітнення матеріалів, що входять до рубрики «Маловідомі першоджерела», а Бібліографію замінити на Історіографічні огляди з певної проблеми.

Хотілося б у майбутньому мати більше аналітичних, критичних оглядів перш за все праць з історії педагогіки, що з'являються, хоча й не так часто, у різних видавництвах, а також статей, присвячених різним питанням історії педагогіки, які заслуговують на увагу.

Цікаво було б також відкрити рубрику, присвячену аналізу дисертаційних робіт з історії педагогіки, що захищаються у різних спеціалізованих радах.

Хочеться сподіватися, що «Історико-педагогічний альманах» і далі буде існувати, укріпиться й утвердиться у своїй ніші, не втратить своїх прихильників, як передплатників, так і дописувачів, акумулює і продовжить ті традиції, які гідні продовження, та започаткує нові, що відображатимуть актуальні виклики і вимоги розвитку сучасної української історико-педагогічної науки як науки європейського рівня.